

Stanisław Fołta, Emil Karzełek
Konsultacja: S. Jakucewicz

Nowe spojrzenie na serię „Ślimaki i małże” PSPZP nr 3095-96 (il.1)¹

W czasopismach poświęconych filatelistyce, serii tej poświęcono bodaj jeden artykuł, popełniony przez Tadeusza Wincewicza w „Filatelistyce” z 1990 r. nr 4, oraz w „Syrenie” z 1990 r. nr 36, czasopiśmie filatelistów czeskich kolekcjonujących polskie znaczki. Próbę ich specjalizacji przedstawiono w Podręczniku Specjalizowanym Polskich Znaczków Poczтовых.²

Niniejsza publikacja pozwoli rozjaśnić wiele mitów przekazywanych z ust do ust na temat tej serii. Jest to chyba najbardziej pechowa, a dla dociekliwych pod wieloma względami bardzo ciekawa seria, zarówno pod względem produkcji, papieru, dokumentacji, jak i czasów, w jakich powstawała, ... ale od początku.

Serię tą wprowadzono do obiegu 16 lipca 1990 r.³, czyli w okresie szalejącej inflacji, przy ogromnych brakach papieru i innych produktów potrzebnych do produkcji znaczków, przy równoczesnym, dotkliwym braku znaczków w Urzędach Poczтовых.

il. 1. Zn. nr 3095 i 3096 serii „Ślimaki i małże”

Niestety, kulisów ich wprowadzenia i pracy nad nimi nie poznamy, bowiem brak jest dokumentów na ten temat. Pozostają tylko wiadomości, które można jeszcze uzyskać od osób mających wówczas z produkcją tychże cokolwiek wspólnego. Wiadomo jednak, że pamięć zawodną jest, bowiem już i wiele czasu upłynęło, a i wówczas czas był gorący oraz pełny innych wydarzeń, przy których interesujący nas problem to przyszc.

Zatem, zacznijmy od dokumentacji. Można stwierdzić, że jak żadne inne znaczki będące aktualnie w obiegu, te jej **nie posiadają!!!** Dokumentacja będąca w gestii Dyrekcji Poczty Polskiej została „zgodnie z przepisami zniszczona”, co jest tym dziwniejsze, że znaczki te są nadal znaczkami obiegowymi, chociaż przez niektóre urzędy pocztowe (jak sam doświadczyłem w UP w Gliwicach) uważane za nieważne, za wycofane z obiegu!!!

Dokumentacja z drukarni we Wrocławiu została zniszczona w 1997 r. przez powódź tysiąclecia, a Muzeum Poczty i Telekomunikacji posiada zaledwie kilka dokumentów dotyczących tej serii; chwała im za owe dokumenty, które wiele spraw uwiarygodniają.⁴ Zatem, powróćmy do tych dokumentów, które są jeszcze dostępne. Zarządzenie wprowadzające znaczki do obiegu, o którym była wcześniej mowa, brzmi następująco:

ZARZĄDZENIE NR 28 MINISTRA ŁĄCZNOŚCI
z dnia 9 lipca 1990 r.

**w sprawie wprowadzenia do obiegu dwóch znaczków pocztowych z wydrukowanymi
oznaczeniami literowymi A i B.**

Na podstawie art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o łączności (Dz. U. Nr 54, poz. 275; z 1987 r. Nr 33, poz. 180; z 1988 r. Nr 41, poz. 324 i z 1989 r. Nr 67, poz. 408) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Wprowadza się do obiegu w obrocie krajowym dwa znaczki pocztowe z wydrukowanymi oznaczeniami literowymi A i B, emisji „Ślimaki i małże”, zwane dalej „znaczkami”.

2. Znaczek:

1) z oznaczeniem literowym A stanowi odpowiednik wartości nominalnej znaczka używanego dla opłaty za list zamiejscowy do masy 20 g, określonej w § 1 poz. 1 załącznika do Zarządzenia Nr 25 Ministra Łączności z dnia 29 czerwca 1990 r. w sprawie krajowej taryfy pocztowej (Dz. Urz. MŁ Nr 6, poz. 22);

2) z oznaczeniem literowym B stanowi odpowiednik wartości nominalnej znaczka używanego dla opłaty za list miejscowy do masy 20 g, określonej w § 1 poz. 1 załącznika do Zarządzenia Nr 25 Ministra Łączności z dnia 29 czerwca 1990 r. w sprawie krajowej taryfy pocztowej (Dz. Urz. MŁ Nr 6, poz. 22).

3. Na poszczególnych znaczkach przedstawiono:

1) z oznaczeniem literowym A — błotniarkę stawową; wzdłuż dolnej krawędzi znaczka umieszczono napis „BŁOTNIARKA STAWOWA”, wzdłuż górnej krawędzi — napis „POLSKA”, a w prawej dolnej części znaczka — literę „A”;

2) z oznaczeniem literowym B — żyworódkę jeziorową; wzdłuż dolnej krawędzi znaczka umieszczono napis „ŻYWORÓDKA JEZIOROWA”, wzdłuż górnej krawędzi — napis „POLSKA”, a w prawym górnym rogu — literę „B”.

4. Znaczki wydrukowano techniką offsetową, na papierze offsetowym w formacie 31,25 X 25,5 mm, w wielomilionowych powtarzalnych nakładach, w kolorach:

1) z oznaczeniem literowym A — zielonym,

2) z oznaczeniem literowym B — fioletowym.

§ 2. Znaczki mogą być używane do uiszczania opłat za inne rodzaje przesyłek listowych z uwzględnieniem ich masy, w postaci wielokrotnego umieszczenia na przesyłce, jeżeli odpowiada to danej pozycji w taryfie pocztowej.

§ 3. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 16 lipca 1990 r.

MINISTER ŁĄCZNOŚCI

inż. Marek Kucharski

Nie miejsce tu i pora, aby odnosić się do tego obarczonego wieloma błędami tak od strony formalnej, jak i merytorycznej zarządzenia, w którym zamiast stwierdzenia „z nominałem A” jest stwierdzenie „z oznaczeniem literowym A” (chciało by się krzyknąć, a gdzie Wasza wiedza Dyrekcjo Generalna?) Zarządzenie zostało przedstawione przede wszystkim dlatego, by pokazać, co sobie wprowadzający życzył, a co faktycznie znalazło się w obiegu. Znaczki te w dniu wprowadzenia do obiegu miały wartość odpowiednio: o nominale A, zwanym dalej znaczkiem A - 700 zł, o nominale B, zwanym dalej znaczkiem B - 500 zł⁵ i wolno nimi było opłacać wyłącznie przesyłki krajowe. Już w kilkanaście miesięcy później zrównano wartościowo znaczki A z B oraz dopuszczono je do opłaty na zasadach innych znaczków zarządzeniem, jak następuje:

ZARZĄDZENIE Nr 73

Dyrektora Generalnego Państwowego Przedsiębiorstwa Użyteczności Publicznej

„Poczta Polska”

z dnia 28 grudnia 2000 roku

w sprawie znaczków pocztowych z oznaczeniami literowymi A i B

Na podstawie art. 10 ustawy z dnia 30 lipca 1997 r. o państwowym przedsiębiorstwie użyteczności publicznej „Poczta Polska” (Dz.U. Nr 106, poz. 675) zarządzam, co następuje:

§ 1.

1. Każdy znaczek pocztowy oznaczony literą A lub B stanowi ekwiwalent za usługę pocztową w wysokości 1 zł.

2. Poczta Polska zaprzestaje drukowania znaczków pocztowych z oznaczeniem literowym B.

3. Dyrekcje Okręgów Poczty i Urząd Wymiany Poczty z Zagranicą zarządzają przewartościowanie następujących znaczków pocztowych z oznaczeniami literowymi A i B:

1) emisji: „Ślimaki i małże” - wprowadzonej Zarządzeniem Dyrektora państwowej jednostki organizacyjnej „Polska Poczta, Telegraf, Telefon” nr 28 z dnia 09.07.90r.

- 2) emisji: "Owoce drzew liściastych"- wprowadzonej Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 73 z dnia 13.07.95r.
- 3) emisji: "Kocham Cię 1997"- wprowadzonej Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 5 z dnia 02.01.97r.
- 4) emisji: "Kocham Cię 1998"- wprowadzonej Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 105 z dnia 04.12.97r.
- 5) emisji: "Dworki polskie" - wprowadzonej Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 106 z dnia 04.12.97r.
- 6) emisji: "Kocham Cię 1999"- wprowadzonej :
 - a) Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 7 z dnia 29.01.99r.
 - b) Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 33 z dnia 07.04.99r.
- 7) emisji: "Jubileusz roku 2000"- wprowadzonej Zarządzeniem Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej nr 112 z dnia 14.12.99r., w sposób następujący:
 - a) znaczek pocztowy oznaczony literą A - wartość dotychczasowa 80 gr - wartość nowa 1 zł,
 - b) znaczek pocztowy oznaczony literą B - wartość dotychczasowa 70 gr - wartość nowa 1 zł.

§ 2.

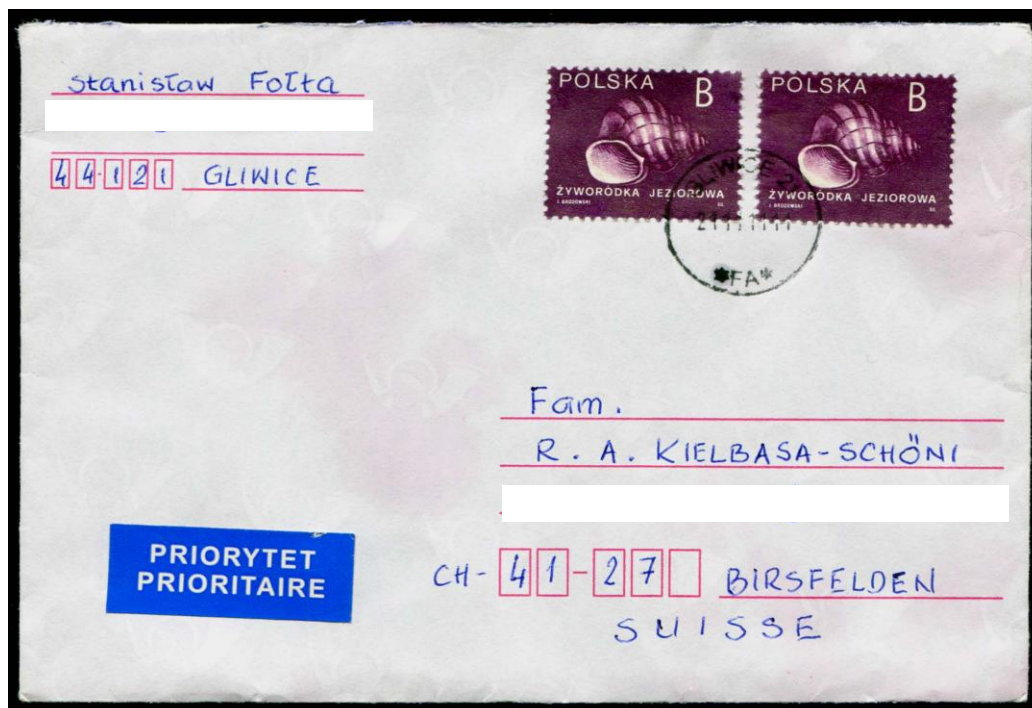
Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2001 r.

Dyrektor Generalny Poczty Polskiej
Jacek Turczyński

Dlatego też w związku z licznymi niedomówieniami, co do problemu, czy znaczki te mają w dalszym ciągu wartość obiegową, należy jednoznacznie odpowiedzieć - **tak**. Dał temu wyraz Dyr. Gen. PP w swym piśmie nr BUP/DOF-17/89/2004 z 20.01.2004: "... W obiegu pocztowym pozostały niżej wymienione emisje beznominałowe: 1990r. – „Ślimaki i małże”,...", informując równocześnie, że wartość znaczków A i B wynosi tyle ile kosztuje przesyłka krajowa ekonomiczna w pierwszym przedziale wagowym. Znaczkami tymi można również opłacać przesyłki zagraniczne, przeliczając wartość w sposób poprzednio podany (il. 2). Potwierdziła to również mailem z dn. 25.07.2011 właściwa urzędniczka PP S.A:

Szanowny Panie,
Znaczki pocztowe o nominale A lub B to znaczki, które pozostają w obiegu pocztowym i odpowiadają opłacie pocztowej jak za przesyłkę listową ekonomiczną o wadze do 50 g czyli 1,55 zł. Znaczki "Ślimaki i małże" są znaczkami pozostającymi w obiegu. Ponadto znaczki A i B mogą zostać wykorzystane do opłaty za nadanie przesyłki zagranicznej.

Z poważaniem ...

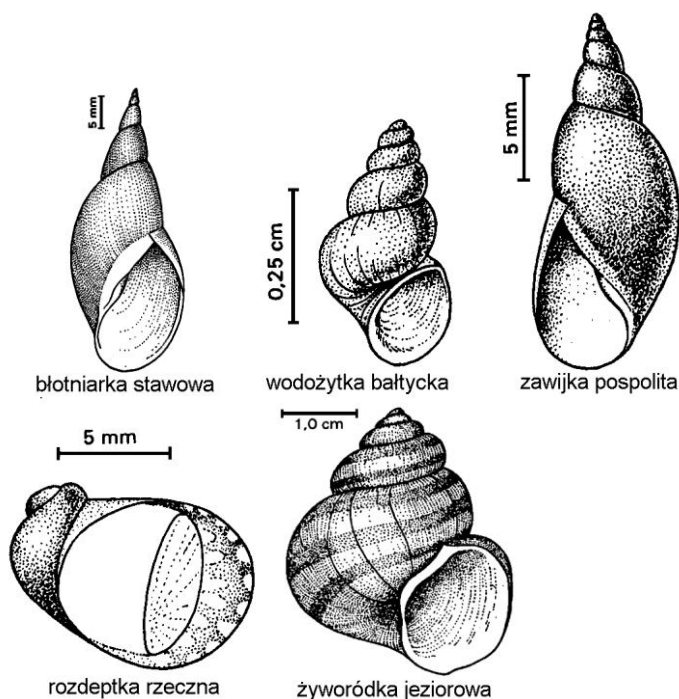

il. 2. Przesyłka listowa priorytetowa nadana 21.11.2011 w Gliwicach, za którą opłata wynosi 3 zł, adresowana do Szwajcarii, opłacona dwoma znaczkami B wartości 3,1 zł.

Należy wyjaśnić, że nazywanie w artykułach, oficjalnych dokumentach (patrz cytaty w artykule), a także przez filatelistów znaczków z nominałem wyrażonym literą „beznominałowymi” jest błędem, świadczącym o nieznamomości przepisów pocztowych polskich i Powszechnego (Światowego) Związku Pocztowego (UPU) w tym zakresie. Dotyczy to niestety również urzędników ówczesnego Ministerstwa Łączności, Dyrekcji Generalnej PP i innych.

Projekt znaczka

Projekt opracował mgr sztuki Jacek Brodowski,⁶ który w grudniu 1988 wygrał konkurs na serię obiegową i został za to dodatkowo uhonorowany nagrodą specjalną Komisji Ocen i Wyceny Ministerstwa Łączności. Zamówienie opiewało na serię 10-ciu znaczków, a na nich: - ślimaki: błotniarka stawowa (*Lymnaea stagnalis*), wodożyłka bałtycka (*Hydrobia ventrosa*), zawijka pospolita (*Valvata piscinalis*), rozdeptka rzeczna (*Theodoxus fluviatilis*) oraz żyworódka jeziorowa (*Viviparus contectus*), - małże: racicznica (*Dreissena polymorpha*), skójka (*Unio pictorum*), szczeżuja wielka (*Anodonta cygnea*), winniczek (*Helix pomatia*), zatoczek rogowy (*Planorbis cornus*). Projekty znaczków były oparte m. in. na książce autorstwa Anny Stańczykowskiej p.t. „Zwierzęta bezkręgowce naszych wód”.⁷ Z niewiadomych przyczyn przyjęto do druku tylko dwa: błotniarki stawowej i żyworódki jeziorowej (il. 3.). W efekcie, wydano dwa znaczki ze ślimakami, a tytuł brzmi „Ślimaki i małże”.

il. 3. Pierwotne rysunki znaczków ze ślimakami.

Nie obyło się jednak bez wielu wyjaśnień dotyczących zwłaszcza nazwy serii, która wg niektórych opiniujących nie oddaje tego, co pokazano na znaczku, bowiem rysunek znaczka przedstawia muszle ślimaków (a nie ślimaki) błotniarki stawowej (nr 3095) oraz żyworódki jeziorowej (nr 3096). Były też uwagi dotyczące grubości linii w rysunku znaczka, jednakże, jak wyjaśnia autor projektu, uwagi te były

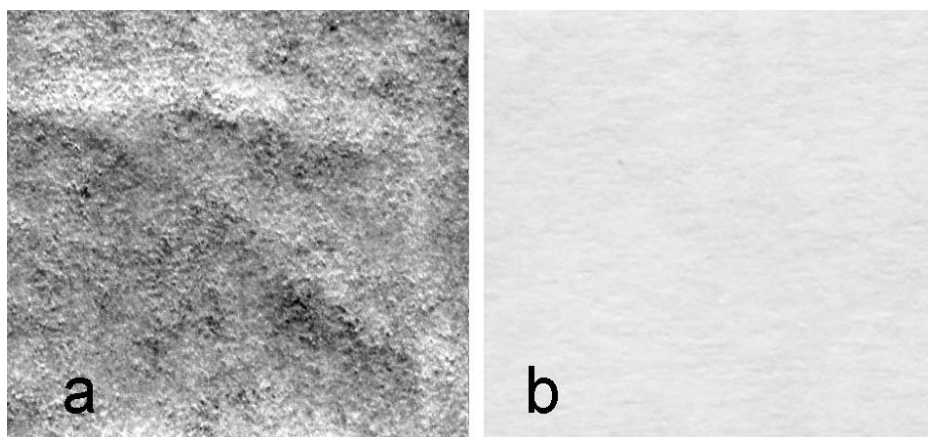
il. 4. Fabryczny, laboratoryjny przyrząd do mierzenia grubości papieru.

nieuzasadnione.⁸ Również zarzut skierowany do autora, że nie ma maź, chociaż tak brzmi tytuł serii, nie jest zasadny. To nie autor zrezygnował z pozostałych zatwierdzonych projektów, na których były maź. Projekt znaczka był opracowywany do drukowania techniką rotograviury, przy zastosowaniu której istnieje uzasadniona obawa o zagubienie szczegółów i cienkich linii, dlatego zostały one pogrubione. To, że znaczki nie przeprojektowano na potrzeby drukowania techniką offsetową nie jest winą autora projektu, który o tej zmianie dowiedział się już po wydrukowaniu tzw. akceptu.

Jak już wcześniej napisano, cechą charakterystyczną znaczków jest nominal wyrażony po raz pierwszy w dziejach Poczty Polskiej literą łacińską, a nie cyfrą arabską. Na znaczku znajduje się również nazwa emitenta, inicjał imienia i nazwisko projektanta oraz skrótowo (90) rok wprowadzenia znaczków do obiegu. Natomiast brak jest na znaczku nazw łacińskich tych mięczaków, co jest niedopatrzaniem projektanta oraz komisji zatwierdzającej znaczki do druku.

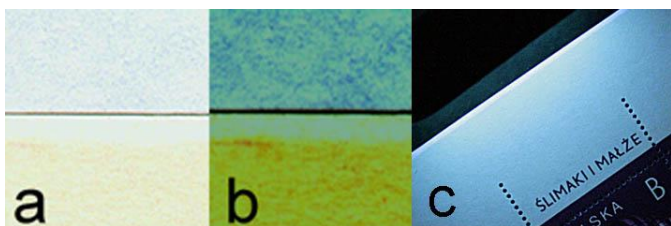
Papier

Do produkcji znaczków używano kilku rodzajów papieru. Początkowo stosowano papier produkcji polskiej, żółtawobiały, gładki: gruby (-u) $0.105 \div 0.115$ mm oraz średni (-p) $0.095 \div 0.100$ mm. Różnica grubości papieru w arkuszu sprzedażnym dochodzi do 0.01 mm (il. 4.). Papier ten nie był podgumowany oraz nie zawierał wybielaczy optycznych -V. Od samego początku jego jakość była reklamowana przez drukarzy. W późniejszym okresie (na początku 1991 roku) dostarczono zakupiony w Hiszpanii papier biały, gładki, średni (-p) $0.085 \div 0.095$ mm.⁹ Papier ten był podgumowany i zawierał wybielacz optyczny -X (il. 5.).

il. 5. Papier: a – polski gruby, o gładkiej lecz nierównej powierzchni, b – hiszpański.

Znaczki te drukowano również na papierze gładkim białym średnim –p, podbarwianym jednostronnie na żółtawy (il. 6.), podgumowanym, zawierającym wybielacz optyczny –X.

il. 6. Papier jednostronnie podbarwiany: a – w kilkunastokrotnym powiększeniu, b – po zastosowaniu filtra, c – w świetle UV.

cdn

¹ Wszelkie oznaczenia i numerację wykorzystano z „Podręcznika specjalizowanego polskich znaczków pocztowych 1944-1999”, zwanego dalej PSPZP.

² A. Kielbasa-Schöni, St. Fołta; „Podręcznik specjalizowany polskich znaczków pocztowych 1944-1999”, „U Marka”, 2002 r.

³ Zarz. nr 28 Min. Łącz. z dnia 9.07.1990 r., Dz. Urz. Min. Łącz. z 1990 r. Nr 7, poz. 25.

⁴ W odpowiedzi na nasze listowne zapytanie skierowane do Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej, otrzymaliśmy mętną odpowiedź, że wszystkie dokumenty w tej materii znajdują się w MPiIT albo w Drukarni we Wrocławiu, co jest ewidentną nieprawdą. Chyba, że Dyrektor ma na myśli (*charta non erubescit*) te 2-3 dokumenty, o których wyżej oraz projekty znaczków.

⁵ Od roku 1991 do dziś, wartość nominalna znaczków zmieniała się ponad dwudziestodwukrotnie chyba warto ten fakt zgłosić do „Księgi rekordów Guinnessa”.

⁶ Patrz: „Projektanci polskich znaczków – Jacek Brodowski”, www.phila.pl, zakładka artykuły.

⁷ Wyd. Szkolne i Pedagogiczne 1989.

⁸ Pismo J. Brodowskiego z dn. 10.04.1990 r. do Dyr. Gen. PPTT

⁹ Pismo Centrali Zaopatrzenia PPTT z 09.10.1990 .